

Egervári Dóra

Felnőttek a digitális dzsungelben

A felnőttoktatás és az információs műveltség kapcsolata

Az információs műveltség a könyvtár- és információtudomány egyik legújabb kutatási területe Magyarországon, habár az Egyesült Államokban és Nyugat-Európában már az 1970-es évek óta foglalkoznak a kérdéskörrel. Az információs műveltség témaköre ugyanakkor a leggyakrabban a köz-, illetve a felsőoktatás dimenziójában jelenik meg. Ebből a körből ugyanakkor hiányzik a felnőttoktatás. Ám a felnőttek felvértézése ezzel a XXI. századi kompetenciával elengedhetetlen, mivel a digitális bevándorlóknak is rendelkezniük kell azokkal a kulcskézsőségekkel, amelyekkel képesek eligazodni a digitális dzsungelben.

Az információs társadalom polgárai

Az információs társadalom polgárai tekintetében elsődlegesen különbséget kell tennünk a digitális bevándorlók és a digitális bennszülöttek¹ között. A XXI. század társadalmának legfiatalabb tagjai, akik a nemzetközi szakirodalom szerint 1982 után születtek, már *digitális bennszülöttek* számítanak, másképp screenagerek vagy a net-, a download, illetve az Y és Z generáció tagjai, akik már egyetlen pillanatot sem éltek számítógépek és internet nélkül. Ők a számítógépes és internetes nyelvet második anyanyelvüként beszélik és használják, annak ellenére, hogy általában nem az iskolában, hanem autodidakta módon tették magukévá ezeket az ismereteket, készségeket és képességeket, melyek alkalmassá teszik őket a digitális világban való eligazodásra. Akik nem tartoznak a digitális bennszülöttek népes csoportjába, illetve nem születtek bele az elektronikus világba – bármennyire is naprakészek és tájékozottak a legújabb technikai vívmányok és lehetőségek tekintetében – csupán *digitális bevándorlók* lehetnek. Ők azok, akik az esetek többségében idegenként, de minimum fenntartásokkal mozognak a virtuális világban, valamint nyelvi zavarokkal és korlátokkal küzdenek.²

Legyen szó fiatal vagy idősebb internethasználóról a legfontosabb feladat, hogy minél hatékonyabban, minél rövidebb idő alatt és a legköltséghatékonyabban megtalálja a számára fontos információkat. A megfelelő információforrások kiválasztásának képessége, a számunkra fontos információ felkutatásának, azonosításának, elemzésének valamint az új tudás szintetizálásának képessége, az egész életen át tartó tanulás fontossága a XXI.

századra felértékelődött, napjaink egyik meghatározó tényezőjévé és a mindennapok gyakorlatává vált.

A felnőttoktatás és az információs műveltség témakörének feldolgozásakor először érdemes kitérni a felnőttek meglévő kompetenciáira. A PIAAC³ (Programme for the International Assessment of Adult Competencies vagyis a felnőtt kompetenciák nemzetközi értékelési programja) tett először kísérletet arra, hogy felmérje a felnőttek készségeit, legyen szó hétköznapi vagy munkahelyi kompetenciákról. A vizsgálatot 24 országban (amelyek között Magyarország nem szerepelt), mintegy 170 000 16-65 év közötti felnőtt bevonásával végezték. A felmérés közvetlen módon méri a különböző *információfeldolgozási készségeket*, így például az írás-, az olvasás-, a számoláskészség és a problémamegoldó képesség területén szerzett jártasságot. A felmérés eredményei közül kiűnik, hogy a 24 vizsgált országban a felnőttek 4,9–27,7%-a csupán a legalacsonyabb szintű jártassággal rendelkezik az írás-, olvasáskészség terén, míg a matematikai kompetenciánál 8,1–31,7%-ról mondható el ugyanez. A vizsgálatban résztvevők meghatározó százalékának tehát egyáltalán nincs tapasztalata az információs és kommunikációs technológiák használatában, illetve nem rendelkezik a mindennapi feladatokban való alkalmazásukhoz szükséges alapvető készségekkel. A PIAAC által mért kompetenciák vonatkozásában megfigyelhető a generációk közötti különbözőség, míg a fiatalok magas, addig az idősebb felnőttek általában alacsonyabb szintű készségekről számoltak be. Az írás-, olvasáskészség és a matematikai kompetencia, valamint a problémamegoldó képesség terén tanúsított jártasság szoros összefüggést mutat az

életkorral. A csúcspontot mintegy 30 éves kor körül érik el, majd a készség folyamatosan hanyatlik. A vizsgálatban részt vevő valamennyi ország tekintetében megfigyelhető, hogy azok a felnőttek, akik alacsonyabb szintű kompetenciákkal rendelkeznek, nagyobb valószínűséggel számolnak be rosszabb egészségi állapotról, valamint kisebb valószínűséggel vesznek részt csoportos vagy önkéntes tevékenységekben, illetve kevésbé bíznak meg másokban. A PIAAC felmérés egyik legfontosabb eredménye, hogy „*egyértelmű összefüggés figyelhető meg a szervezett felnőttoktatásban való részvétel mértéke és a kulcsfontosságú információfeldolgozási készségek terén mutatott általános jártasság között*”⁴.

Az információs műveltség

Az „információs műveltség” kifejezés az angol „information literacy” és a német „Informationskompetenz” magyar megfelelője. Az angol „literacy” pontos magyar jelentése ebben a szöveggörnyezetben: „1. műveltség, olvasottság, 2. írni-olvasni tudás”; a német „Kompetenz” kifejezés viszont egyértelműen kompetenciát jelent, amelynek a pedagógia területén kiterjedt jelentéstartalma van. A kifejezés magyarázatára az utóbbi időben több definíciót is megalkottak. A fogalom megalapítójának az *Amerikai Iskolai Könyvtárosok Egyesületét* (American Association of School Librarians, AASL) tekinthetjük, az ő definíciójuk szerint: „az információs műveltség – az információ megtalálásának és felhasználásának képessége – az egész életen át tartó tanulás alapköve”⁵. Az információs műveltség összetevői közé a következők tartoznak: hatékony és eredményes információkeresés, kritikus értékelés, pontos, kreatív és etikus felhasználás. Ezekhez igazodva az egyének megfelelő információkeresési stratégiákkal és kritikai gondolkodással kell rendelkeznie, hogy az élet problémáit újszerűen legyen képes megoldani a válogatott, szintetizált és kritikusán értékelt információk segítségével. Az *Amerikai Könyvtárosok Egyesületének* (American Library Association, ALA) leggyakrabban idézett definíciója a következő: „Az információs műveltség azt jelenti, hogy az egyén felismeri, mikor van szüksége információra, és képes megtalálni, értékelni, valamint hasznosítani azt.”⁶ Tudja, hogy kell tanulni, tudja, hogyan szerveződik a tudás, hogyan kell megkeresni a szükséges információkat, és hogyan kell mindezt felhasználni. *Jamie Mackenzie*⁷ meghatározása szerint az információs műveltséggel rendelkező személy képes sikereket elérni, tehát megtalálni és

rendszerezni a releváns információkat, illetve válogatni belőlük. Értelmezni tudja az adatokat, képes véleménnyé és meggyőződéssé konvertálni őket. Új eszméket tud alkotni, új belső meggyőződésekre jut.

Az információs műveltség követelményrendszerének három alapeleme a *hozzáférés*, az *értékelés* és a *hasznosítás*, melyek az IFLA 2006-os javaslatában szerepelnek. Ezek a nemzetközi standardok segítséget nyújtanak, hogy minden ország létrehozassa saját „információs műveltség”-programját. Az információs műveltség alapelemei, a hozzáférés, az értékelés és a használat, amelyek tovább bonthatók részelemekre. Ezek a következők⁸:

Hozzáférés

A használó hatékonyan és eredményesen jut hozzá az információkhoz.

Az információs igény meghatározása:

- Felismeri és meghatározza az információszükségletet.
- Ki tudja fejezni az információs igényt.
- Elkezd a keresési folyamatot.

Az információ megtalálása:

- Azonosítja és értékeli a potenciális információforrásokat.
- Keresési stratégiákat alakít ki.
- Eljut a kiválasztott információforrásokhoz.
- Kiválogatja a megtalált információkat.

Értékelés

Kritikusan és kompetensen értékeli az információt.

Az információ értékelése:

- Elemzi, vizsgálja és kivonatolja az információt.
- Általánosítja és értelmezi az információt.
- Szelektál és szintetizál.
- Értékeli a megtalált információ pontosságát és relevanciáját.

Az információ szervezése:

- Elrendezi és kategorizálja az információkat.
- Csoportosítja és rendszerezi a megtalált információt.
- Meghatározza, hogy melyik a legjobb és leghasznosabb információ.

Használat

Pontosan és kreatívan hasznosítja az információt.

Az információ felhasználása:

- Képes újszerű módon kommunikálni, bemutatni és használni az információkat.
- A megtalált információt alkalmazni tudja.

- Saját tudásába integrálja az információkat.
- Prezentálni tudja az információs terméket.

Az információ kommunikálása és etikus felhasználása:

- Tisztában van vele, hogy mit jelent az információ etikus felhasználása.
- Tiszteletben tartja az információ használatának legális szabályait.
- A szerzői jogi szabályok figyelembe vételével hasznosítja az információs termékeket.
- Betartja a megfelelő stílusbeli követelményeket.

Az információs műveltség helyzete Magyarországon

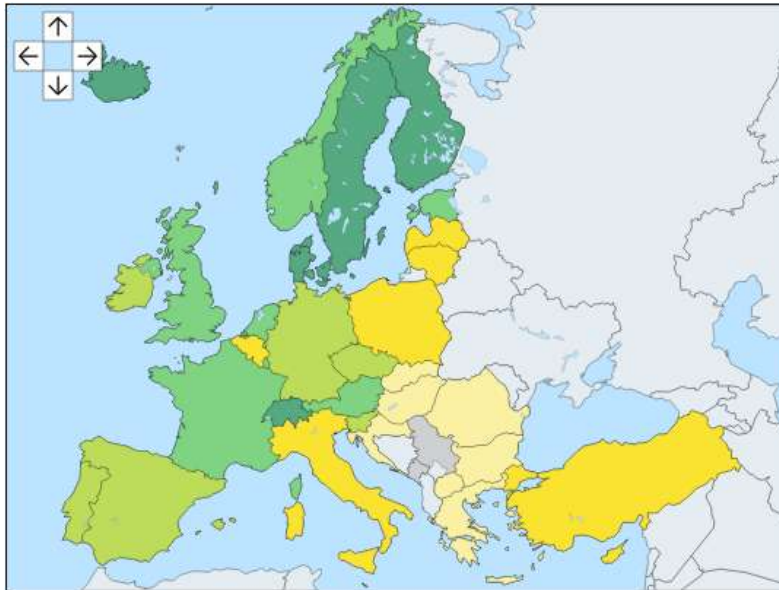
Magyarországon napjainkban honosodik meg a kompetenciaalapú oktatás, amelynek fontos részét képezi az egyes XXI. századi műveltségelemek megalapozása és fejlesztése is. A helyi tantervek – követve az angol-amerikai és a német példákat – kezdetleges módon ugyan, de beemelték programjukba az információs műveltség fejlesztését. Napjainkban ugyanis a bőség zavara okozza a legfőbb problémát, pontosabban szólva az, hogy a megnövekedett mennyiségű információt nem tudja a használó összerendezni, értelmezni és értékelni. A kompetenciaalapú oktatás egyik fontos kérdése, hogy miként lehet az információhasználókat erre a képességre megtanítani. Ezért fontos, hogy a fiatalok minél korábban elsajátítsák az önálló és hatékony tanulást, valamint az információkezelés képességét. Ez azt jelenti, hogy a mérhetetlen mennyiségű adat és dokumentum között az egyén önállóan tudjon fontossági sorrendet felállítani, meg tudja különböztetni a lényegest a lényegtelen-től, az aktuálisat a már elavult információktól. El tudja dönteni, hogy a lényegesek közül mit kell neki beépítenie a saját tudásbázisába, és miről kell csupán azt tudnia, hogy hol találja meg a könyvben, az interneten, hogyan tudja azt visszakeresni, összerendezni és etikusán felhasználni. Ezeknek az ismereteknek a birtoklása nélkülözhetetlen a legmodernebb műveltségtartalom, a korszerű tudás kialakításában. A közoktatási intézmények azonban csupán arra vállalkozhatnak, hogy megtanítsák az információs műveltség alapjait; a felsőoktatási intézményeknek, a szakképzésnek, valamint az iskolarendszeren kívüli oktatási, képzési rendszereknek maguknak kell gondoskodniuk a különböző készségek, képességek, kompetenciák szakspecifikus továbbfejlesztéséről.

Az információs műveltség és a felnőttoktatás – az információs műveltség és a könyvtárak

A felnőttképzésről Magyarországon a 2013. évi LXXVII. törvény⁹ rendelkezik, amely kimondja, hogy mindinkább szükséges a szakmai, a nyelvi és a támogatott képzések számának növelése. A törvény rendelkezik a felnőttképzési tevékenységet végző jogalanyokról is. Ám a törvény hatálya csak az engedéllyel rendelkező „felnőttképzési tevékenységet folytató jogi személyekre, jogi személyiség nélküli gazdasági társaságokra, egyéni cégekre, egyéni vállalkozókra, a nemzeti köznevelésről szóló törvény szerinti állami intézményfenntartó központ által fenntartott köznevelési intézményre terjed ki”¹⁰. Ezáltal az informális felnőttoktatási és -képzési tevékenységet végző intézményekre, így a különböző felhasználóképzést végző közgyűjteményi intézményekre sem terjed ki. Sőt a törvény szövegében még csak említést sem tesznek arról, hogy léteznek olyan felnőttkori (informális, nonformális) tanulási formák, amelyek nem kötődnek szervesen oktatási intézményekhez vagy vállalatokhoz. Ezáltal a felnőttoktatás, felnőttképzés különösen érzékeny terület lesz, ugyanis helyének és szerepének egyértelmű tisztázása még nem történt meg hazánkban.

A felnőttoktatás, felnőttképzés hazánkban, Európában és világszerte is nagyon elhanyagolt területnek számít. Jellemző adat, hogy az Európai Unió 28 tagországának valamennyi 25-64 év közötti állampolgára közül csupán 9% vett részt valamilyen felnőttek oktatását, képzését célzó tanfolyamon, kurzuson. Az egész életen át tartó tanulás tekintetében Magyarország – Bulgáriával, Horvátországgal és Romániával egyetemben – sereghajtónak számít, mert a lakosságnak csupán 3%-a tudott beszámolni arról, hogy 2013-ban részt vett valamilyen felnőtt korosztályt érintő oktatásban, képzésben (1. ábra).

Az egész életen át tartó tanulás, a felnőttoktatás és -képzés éppen ezért vált az Európai Unió egyik kiemelt fejlesztési területévé. Az *Európa 2020* című dokumentumban az EU mind a 28 tagországa számára az egész életen át tartó tanulás vonatkozásában a 15%-os célt tűzte ki.¹² A célkitűzés Európa északi országai számára (Finnország, Svédország, Norvégia, Dánia) teljesíthetőnek tűnik, ám hazánkban majdnem ötszörösére kell növelni a felnőttoktatásban, felnőttképzésben résztvevők számát a következő hat év alatt.

1. ábra A felnőttoktatásban résztvevők aránya az Európai Unió 28 tagországában¹¹

Az egész életen át tartó tanulás eszményének megvalósítása érdekében több hazai és európai programot is kidolgoztak, ám a felnőttek érdeklődése sok esetben nem számottevő az ilyen típusú kezdeményezések iránt. Ennek ellenére pozitív példával mindig találkozunk, hiszen a Budapesten, Győrben, Kecskeméten és Pécsen működő *Harmadik Kor Egyeteme* a *Nyugdíjas Egyetem*, a *Nyugdíjasok Akadémiája*, illetve a *Szenior Akadémia*, a rendkívül széles körű ismereteket átfogó előadásokkal, programokkal várja az egyre népesebb közép- és időskorú hallgatószámot. Ám a programból egyértelműen hiányoznak az információs műveltség témakörébe vágó előadások és a begyakorlás szempontjából nélkülözhetetlen szemináriumok. A szervezett keretek között átadott ismeretek, kompetenciák pedig meg tudják könnyíteni a résztvevők egyes élethelyzeteit, így például az interneten keresztüli kapcsolattartást, elektronikus ügyintézését is.

A felnőttoktatás helye és szerepe így az információs műveltség megalapozása és fejlesztése területén sem tisztázott. A dolgozó középkorú és idősebb felnőttekre a diákság „digitális bennszülöttsége” helyzeti előnyeivel szemben a „digitális bevándorlás”, sőt esetenként a teljes kívülállóság és az ellenállás a jellemző. A felnőtteket érintő képzések ugyanis két szinten is megvalósulhatnak: iskolarendszeren belül, illetve azon kívül. Az iskolarendszeren kívüli oktatás azonban még bizonytalanabbnak mutatkozik, ugyanis a közgyűjteményi

intézmények közül kizárólag a nyilvános könyvtárak alapfeladatai között fogalmazódott meg a könyvtárhasználók segítése a digitális írástudás és az információs műveltség elsajátításában.¹³ Bár nemzetközi szinten jelentős szerepet vállaltak és vállalnak a könyvtárosok, valamint a tudományos és a közkönyvtárak az információs műveltség tartalmának és szintjének meghatározásában, az elsajátítás módszereinek kidolgozásában¹⁴, ezzel Magyarországon még mindig nem számolhatunk. Annak ellenére, hogy 2013 év végén hazánk több mint 900 nyilvános könyvtárat¹⁵ számlált, az információs műveltség elsajátítására irányuló programok még csak a tervezés szintjén sem látszanak létezni.

A köz-, felsőoktatási és szakkönyvtárak mára már nagy múlttal és gyakorlattal rendelkeznek a felhasználóképzés területén, amely elsősorban a könyvtár, a hagyományos és online katalógusok, általános és tudományos keresőmotorok és szakirodalmi adatbázisok használatát foglalja magában. Ám a felhasználóképzés területe a XX. század végén, a XXI. század elején kiegészült az informatikai (számítógép, laptop) és az IKT-eszközök (mobiltelefon, PDA, okostelefon), valamint az internet alkalmazási lehetőségeinek oktatásával is. A technika gyors fejlődése miatt az informatikai ismeretek oktatása hamar helyet kapott a közoktatásban. A könyvtáraknak így elsősorban a közép- és az időskorúak számítástechnikai képzésére kellett fókuszálni, különböző kezdeménye-

zéseket és programokat kidolgozni. Ezek közül egy, a mai napig is nagy népszerűségnek örvendő „Kattints rá, Nagy!”-tanfolyam keretében mind a számítógép, mind az internet használatába bevezetik az időseket. Az internet alkalmazásának témakörei között egyértelműen felismerhetők az információs műveltség egyes elemei, így az internetes keresés, az elektronikus információszerzés. Az informatikai témával kapcsolatos ismeretek megalapozása után viszont szükség van a készségek elmélyítésére, továbbfejlesztésére, szakma-specifikussá tételére is. Hiszen minden egyes korú, foglalkozású, érdeklődésű embernek megvan a sajátos információs szükséglete, amelyekhez különböző információforrások tartozhatnak. Ezért az egyes témakörökhez tartozó információforrások megismerését és alkalmazásuknak begyakorlását a felnőttoktatásnak az egyik központi feladatává kell tenni.

A felnőttoktatás, felnőttképzés és az információs műveltség kapcsolatának lehetőségeit azért fontos kiemelni, mert a PIAAC felmérés eredményei egyértelműen azt igazolták, hogy azok a felnőttek, akik részt vesznek valamilyen szervezett felnőttoktatásban, magasabb szintű információfeldolgozási készséggel rendelkeznek. Még úgy is, hogy ezeknek a képzéseknek nem az információs műveltség elsajátítása és fejlesztése volt a fő célja.

Az információs műveltség és a felnőttoktatás dimenziói

Az egész életen át tartó tanulás eszményének megvalósítása érdekében az információs műveltséget nem csupán a köz- és a felsőoktatásban, hanem a felnőttoktatás során is fejleszteni kell. A felnőttoktatás ugyanakkor nem rendelkezik olyan mélyen gyökerező hagyományokkal és intézményrendszerrel, mint a köz-, illetve a felsőoktatás. A legnagyobb eltérés abból származik, hogy felnőttek oktatását, képzését célzó tevékenység iskolarendszeren kívül is végezhető.

Az információs műveltség iskolarendszeren kívül történő fejlesztésére Magyarországon ez idáig elsősorban a könyvtárak tettek lépéseket. Az 1997. évi CXL. törvényben foglaltak szerint – a 2012. őszi hatályosítás óta – *a nyilvános könyvtárak alapfeladatai közé tartozik a digitális írástudás és az információs műveltség elterjesztése is.*¹⁶ A gyakorlatban történő megvalósításra azonban még nem dolgoztak ki programokat vagy fejlesztési irányokat. Ahogy az eddig vázolt oktatási keretrendszereket, úgy a felnőttoktatásra vonatkozót is

több szinten kell megvalósítani, mindezzel továbbfejlesztve a közoktatásban már elsajátított ismereteket és kompetenciákat az információszerzés és -felhasználás területén. Ezzel összefüggésben az információs műveltség fejlesztését nem csupán az egyes oktatási szintekre szükséges specializálni, hanem a különféle tudomány- és szakterületekre is.

A felhasználóképzés területén már nagy tapasztalattal rendelkező könyvtárak képzési és tanfolyami kínálatának a jövőben egyértelműen bővülnie kell. Hiszen a felnőtt korú felhasználókat – mondhatni – jószerivel magukra hagyták a különböző XXI. századi kompetenciák elsajátítása, a legújabb technikai innovációkkal való megismerkedés, illetve az információs társadalomban a mindennapi tevékenységek gyakorlása kapcsán, így autodidakta módon kell magukévá tenniük a különböző készségeket. Nem létezik olyan, szervezett keretek között megvalósuló, felnőtteknek szóló tanfolyam, kurzus, amelynek célja a XXI. század ismeretbővítésének világában való könnyebb eligazodás. A helyzet sürgős beavatkozást kíván, mert a 20-40 évvel ezelőtt megszerzett képzettségek, végzettségek nem készítették fel az állampolgárokat a jelen és a jövő, exponenciális ütemben változó és fejlődő világára, szükség van az ismeretek korszerűvé tételére, felfrissítésére, az új kompetenciák elsajátítására és fejlesztésére. A profitorientált felnőttoktatással foglalkozó vállalatok profiljába azonban csak nehezen lenne beilleszthető egy információs műveltség elsajátítására, fejlesztésére irányuló kurzus, illetve csak kevesen tehetnék meg, hogy egy ilyen típusú képzésen önköltséges formában vegyenek részt. Éppen ezért hárul nagy feladat a könyvtárakra, mivel ezt az oktatási területen megfigyelhető szakadékok nekik kell majd áthidalniuk.

A könyvtárosoknak mint felnőttoktatóknak fel kell készülniük valamennyi tanulni kívánó társadalmi csoportra, ezért több szintre és felhasználói csoportra specializált képzést is nyújtaniuk kell. Illetve fontos szempont, hogy a már meglévő – de más műveltségterületen zajló – tanfolyamok (így például a számítógép- és internethasználat, a felhasználóképzés) keretében is érintsék az információs műveltség témakörét és ismereteleseit.

A felnőttek információs műveltségének fejlesztése

Mivel az információs műveltség megalapozását, fejlesztését célzó keretrendszer csakis felmenő

rendszerben valósulhat meg, ezért még sokáig számolnunk kell azzal a társadalmi réteggel, amelynek nem volt módja a formális, iskolai keretek között elsajátítani a különböző kompetenciákat. Ezért a könyvtáraknak fel kell készülniük a funkcionális és digitális analfabéták képzésére is. A leszakadó társadalmi csoportok készségeinek, képességeinek, kompetenciáinak megalapozása és fejlesztése különösen fontos az életminőségük javítása, a versenyképességük növelése, valamint a digitális megosztottság enyhítése érdekében.

Az információs műveltség és a felnőttoktatás dimenziójában az IFLA jelentetett meg 2006-ban egy útmutatót¹⁷, amely egyértelműen hozzásegítheti a nemzeteket, hogy kialakítsák saját, az információs műveltséggel összefüggő és az egész életen át tartó tanulást ösztönző stratégiájukat. A dokumentum elméleti alapvetéseket és modelleket tartalmaz az információs műveltség megalapozásával és fejlesztésével kapcsolatban, ám ezek rendkívül jól alkalmazhatók a különböző pedagógiai programok megalkotásához is.

Az iskolarendszeren kívüli felnőttoktatás leghangúlyosabb feladata a középfokú információs műveltség elterjesztése a felnőttek körében, melynek középpontjában a Z. Karvalics László által 2012-ben kidolgozott modell¹⁸ „társadalmi gyakorlat”-blokkjában szereplő, illetve az általam kiegészített ismerethalmaz áll. Ennek elemei a következők:

- pénzügyi kompetencia,
- aktív állampolgári készségek,
- alapvető jogi ismeretek,

- pszichológiai készség,
- tájékozódási kompetencia,
- egészségügyi és szociális kompetencia,
- kulturális kompetencia.

Az előzőkben felsorolt ismeretkörök részei a középfokú információs műveltségnek, de a köz- és felsőoktatási intézményekben a tanulók csupán érintőlegesen foglalkoznak az adott kérdésekkel. Ezért fontos, hogy a könyvtárak létrehozzanak olyan speciális képzéseket, amelyek célja az információs társadalomban való könnyebb eligazodás. A hatályos könyvtári törvényben előírt nyilvános könyvtári alapfeladat, az információs műveltség elsajátításának támogatása csakis akkor válhat a mindennapok gyakorlatává, ha a kormányzat, a felelős minisztérium, valamint a fenntartó(k) oktatási irányelvekkel, programokkal, módszerekkel, jó gyakorlatokkal és finanszírozási támogatásokkal, illetve ösztönző pályázatokkal folyamatosan segítik az intézmények munkáját.

A felnőttek középfokú információs műveltségét megalapozó képzés a könyvtárakban szervezeten, tanfolyami keretek között valósulhatna meg, amely önkéntes és ingyenes. (A kezdeményezést kezdetben eleinte különböző pályázati forrásokból lehetne finanszírozni, illetve a köz- és felsőoktatási intézményekkel, munkaügyi központokkal történő megállapodást követően a tanfolyam elvégzése beszámíthatna a tanulmányokba vagy akár a munkához jutási támogatásába is.) A tanfolyam hét héten keresztül, heti egy alkalommal, alkalmanként 2x60 percben valósulhatna meg (1. táblázat).

1. táblázat

A tanfolyam tematikája

<p>1. alkalom: Tájékozódási kompetencia: Tájékozódás a könyvtárban – az OPAC megismerése. Tájékozódás az interneten – a Google általános webes kereső megismerése. Tájékozódás az internet segítségével – a Google tájékozódást segítő alkalmazásainak megismerése (Google térkép, Google Föld). A tematikai egység során elsajátítandó készségek, képességek, kompetenciák: <i>Az információs igény és az információforrások azonosításának képessége.</i></p>
<p>2. alkalom: Pszichológiai készség: Közösségi, kapcsolattartó weboldalak és szolgáltatások megismerése – levelezőrendszerek (pl. Gmail), közösségi oldalak (pl. Facebook), chatprogramok (pl. Skype), internetalapú telefonszolgáltatás (pl. Viber). A tematikai egység során elsajátítandó készségek, képességek, kompetenciák: <i>Az információforrások azonosításának, az információ védelmének képessége.</i></p>
<p>3. alkalom: Kulturális kompetencia: Kulturális intézmények megismerése – múzeumok, levéltárak, könyvtárak, kiállítótermek, galériák, színházak, mozik. A kulturális szférához kapcsolódó információforrások, szolgáltatások és alkalmazások megismerése – például</p>

<p>Port.hu, Kultúra.hu</p> <p>A tematikai egység során elsajátítandó készségek, képességek, kompetenciák: <i>Az információs igény és az információforrások azonosításának képessége.</i></p>
<p>4. alkalom: Aktív állampolgári készségek:</p> <p>A társadalomban való aktív részvétel ismeretköreinek megismerése – e-közigazgatás, e-ügyintézés (ügyfélkapu), álláskeresés és -pályázás (Profession, Közigállás), e-bevallás (elektronikus adóbevallás), e-népszámlálás (elektronikus adatgyűjtés).</p> <p>A tematikai egység során elsajátítandó készségek, képességek, kompetenciák: <i>Az információforrások azonosításának, az információk elemzésének, értékelésének képessége.</i></p>
<p>5. alkalom: Egészségügyi és szociális kompetencia:</p> <p>Egészségügyi információforrások, szolgáltatások és alkalmazások megismerése – például Házipatika, Weborvos, Webbeteg, Webnővér, Videoklinika.</p> <p>Szociális intézményekkel, szociális ellátással kapcsolatos információforrások, szolgáltatások és alkalmazások megismerése – például segélyek, pályázatok, alapítványok, egyesületek, segítő szervezetek.</p> <p>A tematikai egység során elsajátítandó készségek, képességek, kompetenciák: <i>Az információ elemzésének, értékelésének képessége.</i></p>
<p>6. alkalom: Alapvető jogi ismeretek:</p> <p>Jogi ügyekhez szükséges információforrások, szolgáltatások és alkalmazások megismerése – Magyar Közlöny, Webjogtár, szakszervezetek, békéltető testületek.</p> <p>A tematikai egység során elsajátítandó készségek, képességek, kompetenciák: <i>Az információforrások azonosításának, az információ elemzésének, értékelésének képessége.</i></p>
<p>7. alkalom: Pénzügyi kompetencia:</p> <p>Pénzügyi tranzakciók elektronikus kezelése – e-bankolás (pl. elektronikus átutalás, PayPal), 3D Secure Code, IBAN, SWIFT kód, elektronikus vásárlás, elektronikus aláírás.</p> <p>A tematikai egység során elsajátítandó készségek, képességek, kompetenciák: <i>Az információforrások azonosításának, az információ védelmének képessége.</i></p>

A középfokú információs műveltség elsajátításának támogatása a könyvtáraknak lételemé és alapfeladata, éppen ezért fontos minél több felnőttoktatási és -képzési program beemelése a könyvtárak feladatai közé. Hiszen minél több felnőttet vonzunk be a könyvtárakba a különböző tanfolyamok, képzések ürügyén, társadalmi szinten annál nagyobb megbecsülést vívhat ki magának az intézmény, és tehet szert újabb könyvtárhasználói csoportokra, akik részt vesznek majd további képzéseken, rendezvényeken, programokon. A képzések lebonyolításakor, a csoportok szervezésekor nagy figyelmet kell fordítani a résztvevők előzetes tudására, hogy azok kerülhessenek egy csoportba, akiknek a „bemeneti” ismeretszintje hasonló.

Összegzés

Az információs műveltség megalapozása és fejlesztése kapcsán érdekes kettőséggel kell számolnunk. Mind a köz-, a felső- és a felnőttoktatás területén hatályos alapidokumentumokban megjelenik ugyan az információs műveltség szellemisége, hiszen az információval való foglalkozás ké-

pessége mindenhol kitüntetett szerepet kap, ám a strukturálatlan ismeretelemek nem állnak össze s épülnek egymásra koherens módon. Éppen ezért nem tud kialakulni az a XXI. századi kulcskompetencia, amely alkalmassá teheti a felnőtteket, hogy eligazodjanak a digitális dzsungelben.

Hivatkozások

- PRENSKY, Marc: Digital Natives, Digital Immigrants. = MCB University Press, 9. vol. 5. no. 2001. <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf> (2014.02.21.)
- PRENSKY, Marc: id.m.
- OECD Skills Outlook 2013. First results from the survey of adult skills. http://skills.oecd.org/documents/OECD_Skills_Outlook_2013.pdf (2014.01.21.)
- OECD Multilingual Summaries. OECD Skills Outlook 2013. First Results from the Survey of Adult Skills. Summary in Hungarian. <http://www.oecdpublishing.org/multilingual-summaries/9789264204256-sum/html/9789264204256-sum-hu.html>

- ⁵ BYERLY, Greg – BRODIE, Carolyn: Information literacy skills models: defining the choices. = STRIPLING, Barbara (ed.): Learning and libraries in an information age: principles and practice. Englewood, Libraries Unlimited, 1999. p. 54–82.
- ⁶ American Library Association Presidential Committee on Information Literacy. Final Report. Chicago, American Library Association, 1989.
- ⁷ McKENZIE, Jamie: Filling the Tool Box: Classroom Strategies to Engender Student Questioning. <http://fromnowon.org/toolbox.html#Class> (2013.12.26.)
- ⁸ VARGA Katalin (szerk.): A 21. század műveltsége. E-könyv az információs műveltségről. Pécs, PTE FEEK Könyvtartudományi Intézet, 2008. <http://mek.oszk.hu/06300/06355/html/> (2013.05.27.)
- ⁹ 2013. évi LXXVII törvény a felnőttképzésről. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1300077.TV (2014.04.12.)
- ¹⁰ Uo.
- ¹¹ Lifelong learning. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/mapToolClosed.do?jsessionid=9ea7d07d30e75f0614b117e94ea6a66dfd9642123821.e340aN8PchaTby0Lc3aNchuNa38Te0?tab=map&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsdsc440&toolbox=types> (2014.04.07.)
- ¹² Európa 2020. Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:HU:PDF> (2014.01.21.)
- ¹³ Az 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700140.TV (2014.02.21.)
- ¹⁴ Association of College and Research Libraries: Information literacy competency standards for higher education. <http://www.ala.org/acrl/standards/informationliteracycompetency> (2013.01.09.)
- ¹⁵ Nyilvános könyvtárak jegyzéke. <http://ki.oszk.hu/content/nyilvanos-konyvtarak-jegyzeke> (2014.02.21.)
- ¹⁶ Az 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700140.TV (2014.02.21.)
- ¹⁷ LAU, Jesus (ed.): Guidelines on information literacy for lifelong learning. <http://archive.ifa.org/VII/s42/pub/IL-Guidelines2006.pdf> (2014.02.21.)

- ¹⁸ Z. KARVALICS László: Információs kultúra, információs műveltség – egy fogalomcsalád értelme, terjedelme, tipológiája és története. = Információs társadalom, 12. évf. 1. sz. 2012. p. 23.

Irodalom

American Library Association Presidential Committee on Information Literacy. Final Report. Chicago, American Library Association, 1989.

Association of College and Research Libraries: Information literacy competency standards for higher education. <http://www.ala.org/acrl/standards/informationliteracycompetency> (2013.01.09.)

Európa 2020. Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:HU:PDF> (2014.01.21.)

BYERLY, Greg – BRODIE, Carolyn: Information literacy skills models: defining the choices. = STRIPLING, Barbara (ed.): Learning and libraries in an information age: principles and practice. Englewood, Libraries Unlimited, 1999. p. 54–82.

CATTS, Ralph – LAU, Jesus (ed.): Towards Information Literacy Indicators. Paris, UNESCO, 2008. http://www.uis.unesco.org/Library/Documents/wp08_InfoLit_en.pdf (2014.02.21.)

EGERVÁRI Dóra: Az információs műveltség megjelenése a magyarországi köz-, felső- és felnőttoktatás területén hatályos alapidokumentumokban. = FODORNÉ TÓTH Krisztina – NÉMETH Balázs (szerk.): A felnőttek tanulását érintő változó szakmai és szakpolitikai felfogások a társadalmi, gazdasági és kulturális kontextusok terében: Tudományos tanácskozás a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából. Pécs, PTE FEEK, 2014. p. 61–83.

KISZL Péter (szerk.): Trendek a hazai és a nemzetközi könyvtárügyben. Eger, Linceum, 2013.

KOLTAY Tibor: Információs műveltség: Adalékok egy sokarcú fogalom fejlődéstörténetéhez. = Könyv és nevelés, 12. évf. (2007) 2. sz. p. 70–76.

LAU, Jesus (ed.): Guidelines on Information Literacy for Lifelong Learning. <http://archive.ifa.org/VII/s42/pub/IL-Guidelines2006.pdf> (2014.02.21.)

McKENZIE, Jamie: Filling the Tool Box: Classroom Strategies to Engender Student Questioning. <http://fromnowon.org/toolbox.html#Class> (2014.02.21.)

PRENSKY, Marc: Digital Natives, Digital Immigrants. = MCB University Press, 9. vol. 5. no. 2001. <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf> (2014.02.21.)

SEBESTYÉN György: Légy az információs társadalom polgára. Budapest, ELTE Eötvös, 2002.

SIPOS Anna Magdolna: Információs kompetencia – realitás vagy frázis? Az információs kompetenciával kapcsolatos ismeretek oktatása a Pécsi Tudományegyetem informatikus könyvtáros képzésében. = HERDON Miklós – PETHŐ Attila (szerk.): Informatika a felsőoktatásban 2008. Debrecen, Debreceni Egyetem, Informatikai Kar, 2008.
<http://www.agr.unideb.hu/if2008/kiadvany/papers/F73.pdf> (2013.12.28.)

VARGA Katalin: Az információtól a műveltségig. Az információs műveltség alapjai. Budapest, L'Harmattan, 2013.

VARGA Katalin (szerk.): A 21. század műveltsége. E-könyv az információs műveltségről. Pécs, PTE FEEK Könyvtártudományi Intézet, 2008.
<http://mek.oszk.hu/06300/06355/html/index.htm> (2013.12.16.)

Z. KARVALICS László: Információs kultúra, információs műveltség – egy fogalomcsalád értelme, terjedelme, tipológiája és története. = Információs társadalom, 12. évf. (2012) 1. sz. p. 7–43.
http://epa.oszk.hu/01900/01963/00036/pdf/EPA01963_informacios_tarsadalom_2012_1_007-043.pdf (2014.01.18.)

Beérkezett: 2014. XI. 8-án.

	<p>Egervári Dóra a Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar Könyvtár- és Információtudományi Intézetének tanársegéde. E-mail: egervari.dora@feek.pte.hu</p>
---	---

2015/01/23

**Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár**

SAJTÓKÖZLEMÉNY

KULTURÁLIS SZAKEMBEREK KÉPZÉSE A BUDAPESTI MŰSZAKI ÉS GAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM ORSZÁGOS MŰSZAKI INFORMÁCIÓS KÖZPONT ÉS KÖNYVTÁRBAN

25,31 millió forint európai uniós támogatásból valósult meg a kulturális szakemberek képzése a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtárban. A projekt keretében többek között nyelvtanfolyamok, informatikai és szemléletformáló képzések valósultak meg.

A TÁMOP-3.2.12-12/1/KMR-2012-0019 azonosítószámú projekt célja a könyvtári szolgáltatások bővítése és színvonalának emelése volt a kulturális szakemberek képzése által. A projekt időtartama alatt a könyvtár szakmai munkakörben foglalkoztatott munkatársai részesültek oktatásban.

A képzések témakörei széles palettát öleltek fel. A kulturális szakemberek részt vehettek informatikai szoftver ismeretek képzésen, az itt tanultakat az irodai munkavégzéshez használhatják elsősorban. Korszerű munkavégzési, valamint szervezetfejlesztési kompetenciák növelésére, továbbá szolgáltatásfejlesztési és értékteremtési gyakorlatok elsajátítására is sor került a projekt megvalósítása során. A résztvevők emellett a hatékony munkavégzés módszereit is megismerhették, illetve az általános és kulturális-szakmai angol nyelv terén is bővíthették tudásukat.

A program során megszerzett ismeretek emelik a könyvtár munkájának szakmai színvonalát a munkatársak egyéni kompetenciáinak fejlesztése révén, valamint hozzájárulnak az intézmény hatékonyabb és eredményesebb működéséhez.

A projektről bővebb felvilágosítás az ibudahazy@omikk.bme.hu e-mail címen kérhető.

